

Not: Çalışma notumdur. Yazının tamamını yayınlıyorum.

EL-BEŞER:

El-Beşer kavramına Abdülaziz Bayındır Hoca şöyle bir açıklama getirmiş: Beşer (البشر) kelimesi Kur'an'da, kişinin maddi yapısını ifade eder. Arapçada deriye beşere = البشرة denir. Beşer = بشر ile aynı kökten olan beşere, onun derisinin farkına işaret eder. Bu farktan dolayı beşer, elbise giymek zorunda olan ve dünyanın her yerinde, her mevsimde yaşayabilen tek canlıdır.

(Kaynak : <https://www.suleymaniyevakfi.org/arastirmalar/kuranda-beser-ve-insan.html>)

Konuyu da buradan sonra "Adem ve yaratılışı" bağlamında incelemiş.

Başka bir kaynak:

Sonuç olarak, ayetlerde "beşer" kavramı, insanın etten kemikten bir varlık olması bağlamında kullanılırken "insan" kavramı irade ve sorumluluk sahibi sosyal bir varlık olması bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Fakat başta ifade ettiğimiz gibi beşer de insan da farklı iki varlığın değil; aynı varlığın iki ayrı vasfıdır. HAZIRLAYAN: Vedat Yılmaz (Fetva.net sitesinden) Özetle, hakim anlayış kök anlamı "deri" olan bu kavramın "insanın dış görünüşünü, maddi yapısını" ön plana çıkarırken kullanıldığı fikrini benimsemiş.

Öncelikle şunu belirtmek isterim. Ben "anladım" kanaatine vardığım kavramlarda kendimi test etmek için şu yöntemi kullanırım. **Eğer ayette kullanılan kavramı değil de benzerini yerine koyunca bir fark olmuyorsa, henüz anlamamışım demektir. Aradaki farkı görebiliyorsam, yüzde yüz kavramış olmama ihtimalim olsa da anladım diyebilirim.**

Nahl 103: Şüphesiz biz onların: «Kur'an'ı ona ancak bir BEŞER öğretiyor» dediklerini biliyoruz. Kendisine nisbet ettikleri şahsın dili yabancıdır. Halbuki bu (Kur'an) apaçık bir Arapçadır. Şimdi burada «Kur'an'ı ona ancak bir İNSAN öğretiyor» yazsa itirazımız olacak mıydı? Yani eğer beşer insanın maddi yönü ile ilgili ise ve biz bundan emin isek, orada beşer değil de insan yazsa idi anlam farkını hemen anlamalıydık değil mi? (Zaten çevirilerin çoğunda BEŞER yazmak yerine İNSAN kelimesini yazmayı tercih ediyorlar ve bizim de buna bir itirazımız olmuyor)

Ali İmran 79: Hiçbir BEŞER'in , Allah'ın kendisine Kitap, hikmet ve peygamberlik vermesinden sonra (kalkıp) insanlara: Allah'ı bırakıp bana kul olun! demesi mümkün değildir.

En'am 91: Allah'ı gereği gibi tanımadılar. Çünkü «Allah hiçbir BEŞERE bir şey indirmede» dediler.

Yusuf 31: Hâşâ Rabbimiz! Bu bir BEŞER değil... Bu ancak üstün bir melektir!

İsra 93: De ki: Rabbimi tenzih ederim. Ben, sadece BEŞER bir elçiyim.

Bu ayetlerde beşer değil de insan yazsa idi, ne fark edecekti?

Hud 27: Kavminin inkâr eden seçkinleri (el-Melei) dediler ki: “Biz seni sadece bizim gibi bir BEŞER olarak görüyoruz.

Örneğin bu ayette ileri gelen diye çevrilen el-melei, “biz seni sadece bizim gibi bir BEŞER olarak görüyoruz” derlerken, insanın hangi durumuna/pozisyonuna vurgu yapıyor olabilirler? Tek kasıtları “biz de etten kemikten insanız, sen de etten kemikten insansın” vurgusunu mu yapmak, yoksa BEŞER diyerek başka bir şeyi mi vurguluyorlar.

Şuraya dikkat; “Biz seni sadece bizim gibi bir BEŞER olarak görüyoruz.” cümlesi aslında onlara ait değil. Elçilere karşı çıkanlar veya haydi kapsamı genişletelim doğru söyleyen insanlara karşı çıkanlar zamanın, çağın, değişkenliğinde, farklı farklı cümlelerle itiraz ederler doğru söyleyenlere. Kur’an bu farklı farklı söylemlerin ortak ve en vurucu noktasını kavramlaştırarak her çağda geçerli ifadelerle bize sunar.

Beşer’in “insanın maddi yapısı” olduğunu düşündürten üç ayet:

38:71 İz kâle rabbuke lilmelâ-iketi innî hâlikun beşeran min tîn(in)

Rabbin meleklerle: “Ben çamurdan (TIYN’den) bir BEŞER yaratacağım.” demişti. Ona en uygun biçimi verip, kendi ruhumdan üfürdüğüm zaman, onun önünde yere kapanın!”

15:28...33 Ve-iz kâle rabbuke lilmelâ-iketi innî hâlikun beşeran min salsâlin min hame-in mesnûn(in)

Hani Tanrın meleklerle «Biçimlenmiş, kara, kuru balçıktan (SALSALİN’den) BEŞER yaratacağım. Ben ona şeklini verdiğim ve içine ruhumdan üflediğim zaman hemen onun için secdeye varın.”..... (İblis:) Ben kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattığın bir BEŞERE secde edecek değilim, dedi

Bu ayetlerden çıkardığımızı zannettiğimiz “beşer insanın maddi yönüdür” fikrinden yüzde yüz emin miyiz? Öncelikle bu ayetlerin insan türünün yeryüzünde yaratılmasını anlattığı düşüncesi sadece bir zan’dır.

15:26 Velekad haleknâ-l-insâne min salsâlin min hame-in mesnûn

15:26Andolsun biz EL-İNSAN’ı kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattık.

Gördüğümüz gibi az önce bahsettiğim yerine koyma metodunu bizzat Kitap kendisi yapmış.

15:26’da aynı konuda el-insan kavramı geçerken, 15:28’de el-beşer kavramı geçiyor. Demek ki arada fark var, anlamamız gerek bir şey var. “Dersinden mülhem insanın maddi yönü beşer’dir” diyerek için içinden çıkmayız. Aynı mantıkla “el-insan” da insanın maddi yönüdür

demeliydik ki demiyoruz.

Madem bu ayetlerin tam olarak neden bahsettiğini bilmiyoruz, Tevrat ve mitoloji kaynaklı “yaratılış” öykülerini Kuran’a yedirmeyi bırakıp; “rabbim ilmimi arttır” diyerek beklemeliyiz. Dolayısı ile bu ayetlerden yaptığımız “el-beşer” çıkarımını genele yaymaktansa, geri kalan ve sayısı daha fazla olan ayetlerden edineceğimiz daha kesin sonuçları izlememiz gerekmiyor mu?

O zaman BŞR kökünün başka bir yönüne bakalım:

Beşer’in fiil formunda kullanımı neredeyse ittifakla “müjdele” olarak çevriliyor.

Sözlüklere baktığımızda bu kelime üzerinde inanılmaz bir spekülasyon var. (Ragıp El Isfahani’nin BŞR maddesine bakabilirsiniz.) Kök anlamı “deri” olan bu kelimenin insanın dış dersinden dolayı “insan” olarak anlamlandırılmasını anladık diyelim, iş nasıl “müjde” ye geliyor; anlamak zor.

Hicr 55: Sana gerçeği müjdeledik, (BEŞERLEDİK/ BEŞŞARNA)

Yunus 87: Müminleri müjdele! (BEŞŞİR) diye vahyettik.

Bu iki ayette “müjdeleme” anlamı oturuyor fakat;

Nisa 138: Münafıklara, kendileri için acı bir azap olduğunu müjdele!

Burada tam oturmuyor.

Münafıklara azap mı müjdeleniyor, sevinçli bir haber mi bu?

El-Müfredat ‘ta bu çelişki fark edilmiş ve deniliyor ki , “burada kelimenin istiâre yolu ile kullanılmış olması, onların orada duyabilecekleri en sevindirici haberin azaba atılacaklarına ilişkin haber olduğuna dikkat çeker.” (yorum sizin)

BEŞER kelimesi öyle bir kelime ki, BŞR kökünden bir de müjdeleme anlamı da türetiliyor.

Emin-Mü’min derken kurduğumuz anlam bağıni neden BEŞER-BEŞERLEMEK derken kurmuyoruz?

El-BEŞER elbette insandır ancak mü’min’in insan olduğu kadar insandır. Mü’min insanın güven veren yönünü vurgularken beşer de nitelikli olma yönünü vurguluyor olabilir.

“Bir beşer olarak, onu, başına gelebilecek kötü sonuçlar hakkında beşerledim”.

Yazımın amacı “beşer” kelimesinin yüzde yüz doğru anlamını bulup sizlere sunmak değil.

Ancak sanırım BEŞER gördüğümüz yere “dış derisi/etten kemikten olma yönüyle insan”

anlamını artık koyamayacağız. Bunu artık fark etmiş olmamız lazım. Ben şahsen, tam doğru Türkçe anlamı bulana kadar, zaten Türkçede de var olan bu kelimeyi fiil formu dahil, olduğu gibi bırakma taraftarıyım.

İlginç bir örnek:

Edip Yüksel çevirisi:

74:25 “Bu sadece bir insan sözüdür.”

Bu ayetin özellikle Edip Yüksel çevirisini örnek verdim. Çünkü 19 sistemi vesilesi ile bu ayeti yıllarca didik didik incelemiş kişilerin en başında sanırım Edip Yüksel gelir.

Ayetin çevirisi şöyle olmalıydı:

74:25 “Bu sadece bir BEŞER sözüdür.”

Edip Yüksel oradaki kelimenin “beşer” olduğunu elbette biliyor. Ancak anlamlandırırken orada beşer yazmasının ne gibi farklı anlam haritası açacağını belli ki düşünmemiş, önemli görmemiş. Oysa, 4 ayet sonra yine geçen “beşer” kavramının başka bir alanda kritikliğinin farkında ve orayı bu sebeple değişik çevirmiş.

74:29 Levvâhatun lil BEŞER (beşer için levhalardır)

74:29 Halklar için (evrensel) bir göstergedir/ekrandır. (Edip Yüksel çevirisi)

74:29 İnsan derisini yakıp kavurur. . (başka bir çeviri)

74:29 Beşere delicesine susamıştır. . (başka bir çeviri)

74:29 Durmadan derileri kavurur. . (başka bir çeviri)

74:25'teki beşeri “insan” diyerek geçen Edip Yüksel, 74:29'u “insan” olarak çevirmemekle kalmamış beşer'e yeni bir anlam yüklemiş. (Bazı çevirmenler ise 4 ayet önce “insan” anlamı verdikleri beşer kelimesine “deri” anlamı vermişler)

Tabi burada bu ayetleri tartışmıyoruz. Sizlere bu örneği verdim ki şu iyice anlaşılın. Edip Yüksel, kendi temel düşüncesi için çok kritik olan 74:25'te odak noktasında olmadığı için “insan/beşer” farkına önem vermemiş, atlamış. Fakat 74:29'da durumun farklı olduğunu görüyoruz. Yani Edip Yüksel 74:25'i çevirirken “ne farkı var canım o da insan bu da insan” DİYEMEZ! Çünkü farkı 74:29'da bizzat kendisi gördü ve oraya özen gösterdi. O halde oturup çalışıp, 74:25'te geçen “beşer” kelimesinin de farkını çevirisinde bize sunmalı.

Not:

Edip Yüksel'in 74:25'teki beşer sözcüğüne “insan” anlamı vererek aradaki nüansın peşine düşmediğini örnek olarak verdim. Yukarıdaki incelemelerim sonucu ben şöyle bir anlam çıkardım.

74:25 'te Kuran bize “Bu bir beşer sözüdür” diyerek insanın BEŞER OLMA yönünü vurguluyorsa, yukarıdaki çalışmama dayanarak ayeti ben şöyle anlamlandırma eğilimindeyim:

74:24 Derken bu, ancak dedi, eskiden beri söylenegelen bir büyü.

(Günümüzden bir yansıma: Bunun aynısı Sümer metinlerinde geçiyor, kökü Mısır mitleri Kuran'ın...)

74:25 "Bu bir beşer sözüdür"

(Sokaktan geçen herhangi bir insan sözü kastedilmiyor, aynen günümüzde dedikleri gibi, Mitolojik metinlerden aldınız siz bunu, falan efsaneden aldınız, eski Arap şiirinde de aynısı geçiyor diyorlar ya, işte bu zümreye dikkat çekmek için BEŞER kavramı kullanılıyor olabilir.)

Çalışma konusu:

19:26 "Ye, iç; gözün aydın olsun! Eğer İNSANLARDAN birini görürsen de ki: Ben çok merhametli olan Allah'a oruç adadım; artık bugün hiçbir İNSANLA konuşmayacağım."

Çevirilerde, 2 adet "insan" kelimesi geçiyor.

Oysa, ayette geçen kelimelerin orijinallerine baktığımızda durum değişiyor.

19:26 "Ye, iç; gözün aydın olsun! Eğer EL-BEŞER'den birini görürsen de ki: Ben çok merhametli olan Allah'a oruç (savm) adadım; artık bugün hiçbir İNSİYYEN konuşmayacağım."

Burada neden EL-BEŞER denilmiş olabilir? (Diğer kelime olan İNSİYYEN başka bir yazıda gelecek..)